

Søren Kierkegaard (5 maja 1813 w Kopenhadze - 11 listopada 1855 tamże)

*Pewien filozof z Kopenhagi
pod wpływem religijnej blagi
uwierzył w grzech,
żył krótko, ech,
życie miał pełne dziwnej magii.*

(ebs)

Søren Aabye Kierkegaard - duński filozof, poeta romantyczny i teolog, uznawany za jednego z prekursorów filozofii egzystencjalnej, zwłaszcza jej chrześcijańskiego nurtu; nazywany czasem "Sokratesem Północy". Wywarł wpływ nie tylko na rozwój XX-wiecznej filozofii czy teologii, ale również biblistyki, literatury, sztuki, a nawet psychologii.

Myśl Kierkegaarda, będąca w głównej mierze próbą interpretacji kluczowych pojęć chrześcijaństwa, kształtowała się pod wpływem głębokiej religijności domu rodzinnego poety i przejawianej przez jego ojca, Michaela Pedersena Kierkegaarda, obsesji grzechu oraz zakorzeniania w duchowości syna poczucia religijnego posłannictwa. Duży wpływ na jego filozofię miały również zerwane zaręczyny z Reginą Olsen. Jego poglądy filozoficzne stały w ostrej opozycji do myśli Hegla oraz w pewnej kontynuacji Pascala, św. Augustyna i Schellinga.

<https://www.youtube.com/watch?v=RtlwWMJILBA>

Krótkie życie Kierkegaarda nie obfitowało w wydarzenia zewnętrzne. Filozof rzadko opuszczał Kopenhagę, tylko pięć razy był za granicą. Mimo tego braku wielu zewnętrznych wydarzeń, życie Kierkegaarda stało się legendą literacką. Wielu badaczy życia i myśli filozofa utrzymuje, że wydarzenia i mity rodzinne, i w ogóle wszystkie wydarzenia z życia filozofa przed 1843 zdeterminowały jego myśl do tego stopnia, że stanowią klucz do jej zrozumienia.

Ojciec Kierkegaarda, Michael Pedersen Kierkegaard (1756-1838), wywarł szczególnie silny wpływ na charakter i myśli filozofa. Życie jego i jego rodziny kształtował przede wszystkim tajemniczy występki, który popełnił, nieznanym nam, a wyjawiony synowi dopiero, gdy dorósł - było to prawdopodobnie przekleństwo rzucone w dzieciństwie na Boga lub pozamałżeński romans.

W 1830 Kierkegaard zdał maturę i zapisał się na studia teologiczne w Uniwersytecie Kopenhaskim - należy zauważyć, że w protestanckim kręgu kulturalnym bardzo wielu wybitnych filozofów miało wykształcenie teologiczne. W czasie studiów zapoznał się gruntownie także z filozofią, zwłaszcza starożytną etyką i estetyką. W uniwersytecie dominował wciąż wtedy dawny, XVIII-wieczny racjonalizm, ale wśród młodych coraz większe wpływy zdobywał sobie romantyzm niemiecki, zwłaszcza za sprawą Grundtviga.

Śmierć rodzeństwa i matki stała się kolejnym ogniwem mitu rodzinnego. Jeden z braci zmarł w wieku 12 lat, najstarsza z sióstr w wieku 25 lat. W 1832 kolejna córka, w 1834 kolejna córka, w 1834 jeden z synów i matka, w 1835 ostatnia z córek. Jedynie brat Peter Christian (1806-1888), późniejszy biskup, doczekał starości, przeżywając jednak w 1836 bardzo ciężką chorobę - jednak jego żona zmarła w 1837, po tylko dwóch latach małżeństwa.

Wczesną śmierć rodzeństwa Kierkegaarda ojciec interpretował jako karę Boga za swój grzech. Sam Søren te niemal jednoczesne śmierci określił to jako "wielkie trzęsienie ziemi" - w domu panowała atmosfera grozy i stałego strachu przed śmiercią. Mit rodzinny głosił, że także pozostali przy życiu synowie umrą z pewnością przed

osiągnięciem wieku chrystusowego: Peter w 1838, Søren w 1846, a ojciec przeżyje wszystkie dzieci. Dzienną datę swojej śmierci Søren obliczał sprawdzając datę swoich urodzin w księgach parafialnych.

W 1834 i 1835, gdy zmarła jego matka i siostry, Kierkegaard wyjechał do Gilleleje, by tam poszukiwać sensu życia. Rozpoczął w tym okresie pisanie dziennika - pierwszy zapis pochodzi z kwietnia 1834. Pierwsze zapisy są jeszcze chaotyczne i mają głównie charakter zapisków poetyckich, dopiero później dziennik stał się systematycznym zapisem przeżyć. Niektóre strony są wyrwane, niektórych faktów domyślać można się tylko z zapisów późniejszych.

Dlatego też to podstawowe źródło biograficzne nie pozwala na rekonstrukcję wszystkich zdarzeń, zwłaszcza dla młodości Kierkegarda wiele faktów pozostaje nieznanymi, wielu można się jedynie domyślać. Niejasny pozostaje zwłaszcza charakter grzechu ojca, który według zapisu z dziennika z 1844 miał on wyznać synowi niejasno i będąc pijanym.

W wieku 23 lat wyprowadził się z domu, choć jedynie na pół roku - osamotnionemu ojcu udało się przekonać syna, by wrócił do domu. Studia teologiczne nie sprawiały mu przyjemności, a nastrój domu przygnębiał go - coraz silniej odczuwał, że religijność ojca nie jest prawdziwym zawierzeniem Bogu, ale swoistym aktem rezygnacji. Od połowy lat 30. wiódł bardzo hulawczy tryb życia: mimo otrzymywanej od ojca wysokiej, równej uposażeniu profesora akademickiego pensji, cały czas miał długi.

Według przypuszczeń Petera P. Rhode jeśli występek ojca miał charakter seksualny, hulawczy tryb życia mógł być rodzajem świadomej reakcji na ojcowską obłudę. Zanieczył studia, natomiast często przechadzał się z przyjaciółmi po mieście odwiedzając restauracje i kawiarnie. Jego poczucie humoru czyniło go cenionym kompanem.

Miał przyjaciół w różnych środowiskach - wśród mieszczan, wśród artystów i literatów, a nawet w policji kryminalnej, do której żywił niewyjaśnioną słabość. Zerwały się natomiast jego znajomości z teologami. Interesował się bardzo żywo teatrem, operą i życiem muzycznym, nie ma natomiast dowodów na to, że pociągały go sztuki plastyczne i balet, mimo że rozwijały się one bardzo żywo we współczesnej Kopenhadze.

Do przyjaciół Kierkegarda z tego okresu należał Andersen, który miał w literaturze zanegować "estetyczny tryb życia" w jakimś stopniu podobnie do sposobu, w jaki Kierkegaard zanegował go w filozofii.

Życie społeczne Kierkegarda było w tym czasie dość intensywne. Ostatnie lata panowania Fryderyka VI to w Danii ostatnie lata absolutyzmu - miały wtedy miejsce pierwsze, skromne jeszcze reformy polityczne. Dwudziestodwuletni Kierkegaard, przeważnie obcy życiu społeczno-politycznemu, prowadził w tym czasie w korporacji studenckiej wykłady na temat prasy. Brał czynny udział w bieżącym życiu literackim.

W 1837 wystąpił z bardzo ostrą krytyką pisarstwa Andersena, którego określał jako "płaczka". Tej opinii o Andersenie nigdy nie miał zmienić. Sam Andersen początkowo bardzo się nią przejął, po latach jednak, w autobiografii "Baśń mojego życia", opisywał całą sprawę z ironią i dystansem.

Dzięki udziałowi w życiu publicznym Kierkegaard w latach 1834-1838 stawał się coraz bardziej znany jako bywalec, esteta i koneser. Rhode podkreśla, że wszystko, co wtedy czynił Søren, czynił przeciw ojcu: wbrew sobie chciał sprawiać wrażenie człowieka radosnego i o żywym temperamencie, w dziennikach stale poddawał krytyce chrześcijaństwo, zaciągał długi i upijał się, zanieczył studia, myślał nawet o porzuceniu teologii na rzecz prawa. W listopadzie 1836 udał się nawet, namówiony przez kolegów, do domu publicznego - uciekł jednak z niego w przerażeniu. Prawdopodobnie był to jego jedyny erotyczny kontakt z kobietą.

We wrześniu 1840 Kierkegaard zaręczył się z mającą wówczas 18 lat Reginą Olsen. Z niewyjaśnionych do końca powodów zaręczyny zostały zerwane w rok później; co dziwne - z woli samego filozofa, bez żadnych widocznych

umotywowaną. Zdarzenie to na długie lata odbiło się na umyśle Kierkegaarda głęboką traumą, ale jednocześnie stało się bezpośrednim bodźcem do utworzenia przez poetę własnej filozofii miłości opartej na przesłaniu Pisma Świętego. W późniejszym czasie pisma Kierkegaarda dość enigmatycznie wyjaśniały przyczyny zerwania zaręczyn z Reginą Olsen.

Przez współczesnych Kierkegaard uznawany był przede wszystkim za przedstawiciela duńskiej poezji epoki romantyzmu (sam określał siebie mianem poety religii), kontynuatora skrajnie irracjonalistycznej mistyki Mikołaja Fryderyka Seweryna Grundtviga, Johanna Ewalda oraz Adama Gottloba Oehlenschlägera.

Inspirowany kręgiem poetów romantycznych Kierkegaard nie stworzył żadnego pełnego systemu filozoficznego (stąd też częste jednostronne oceny jego myśli). Jego prace są zatem raczej osobistymi, na wpół poetyckimi esejami, w których próbował rozprawić się z własnymi, dręczącymi go wątpliwościami natury etyczno-religijno-egzystencjalnej.

Przy okazji jednak rozważał szereg podstawowych zagadnień filozoficznych z teorii bytu i teorii poznania. Wnioski z tych rozważań stały w silnej opozycji do dominującego wówczas w filozofii racjonalizmu heglowskiego i panteizmu i za życia Kierkegaarda przeszły właściwie bez echa, przysłonięte pracami szwedzkiego filozofa religii, przedstawiciela obiektywnego idealizmu, Christophera Jacoba Boströma.

Podstawowym zagadnieniem dręczącym Kierkegaarda, które przewijało się przez jego wszystkie dzieła, było poczucie absurdu śmiertelnej, ludzkiej egzystencji w obliczu czy to wszechmocy i nieskończoności Boga, czy też w obliczu niewiary w Boga i przyjmowania istnienia całkowicie obojętnej dla losu człowieka, wiecznie istniejącej przyrody. Całość jego twórczości można nazwać wyzwaniem rzuconym chrześcijańskiemu światu do zweryfikowania swej wiary w obliczu tegoż paradoksu egzystencji "w obliczu Boga".

Zmarł 11 listopada 1855 tam gdzie się urodził, w Kopenhadze.

<https://www.youtube.com/watch?v=SmYVl4sgYr4>

Kierkegaard pisał swoje dzieła w całkowitym odosobnieniu i oderwaniu od jakichkolwiek prądów filozoficznych. Dopiero 50 lat po jego śmierci jego twórczość zaczęła inspirować filozofów - Jaspersa, Sartra, Heideggera.

"Cała moja działalność pisarska jest równocześnie moim własnym rozwojem, w którym coraz głębiej zastanawiam się nad swoją ideą, swoim zadaniem."

cytaty